

Helyzetkép Borsod-Abaúj-Zemplén megye társadalmáról és gazdaságáról

Tartalom

Természeti, földrajzi adottságok, településszerkezet	2
Népesség, népmozgalom.....	2
Gazdasági aktivitás, foglalkoztatottság, kereset, munkanélküliség.....	4
Lakáshelyzet, közműellátottság.....	5
Egészségügy	7
Nyugdíjak, szociális ellátás.....	8
Oktatás, kultúra	11
Bruttó hazai termék (GDP)	12
Mezőgazdaság	13
Ipar	13
Építőipar	14
Beruházás	15
Kereskedelem.....	15
Idegenforgalom, vendéglátás	16
Gazdasági szervezetek	17
Külföldi érdekeltségű vállalkozások.....	18
Közlekedés, személygépkocsi, telefonhálózat, kábeltelevízió, internet	18

Elérhetőségek

Felelős szerkesztő: Szalainé Homola Andrea igazgató
További információ: Zilahy Edina szerkesztő
Telefon: (06-46) 518-271 edina.zilahy@ksh.hu
[Információs szolgálat](#), telefon: (06-46) 518-271

Természeti, földrajzi adottságok, településszerkezet

Borsod-Abaúj-Zemplén megye az ország második legnagyobb területű megyéje, az Észak-magyarországi régió része. Területe 7250 km², lakóinak száma 2009. január 1-jén 701 160 fő, népsűrűsége 96,7 fő/km².

A megye nyugati részén Nógráddal és Hevessel; keleten Szabolcs-Szatmár-Bereggel; délen, délkeleten Jász-Nagykun-Szolnok és Hajdú-Bihar megyével szomszédos, északon Szlovákiával határos. Borsod-Abaúj-Zemplén megye az ország észak-keleti részén helyezkedik el, földrajzi és természeti adottságai alapján az ország egyik legváltozatosabb megyéje. Székhelye Miskolc, mely a Bükk hegység lábánál fekszik, gazdasági és közlekedési centruma a térségnek.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye település-szerkezetének egy részét Miskolc és vonzáskörzetének meghatározó szerepe, másrészt az apró- és törpefalvak sokasága jellemzi. A megyét – a 2009. január 1-jei közigazgatási állapot szerint – 358 település alkotja, mely a megyék között a legtöbb. Településsűrűséget nézve, amit a száz km²-re jutó települések számával mérhetünk, Borsod-Abaúj-Zemplén a 4,9-es mutatójával hazai viszonylatban sűrű elrendezésű térségnek tekinthető.

Év elején a megyében a települések átlagos népességszáma 1959 fő volt, ez hattizede az országos átlagnak. Borsod-Abaúj-Zemplén aprófalvas jellegét mutatja, hogy a községek átlagos népességszáma nem éri el a 900 főt. A megye 332 községéből 142-ben a lakosok száma 500 fő alatti, 82-ben pedig 500–999 fő közötti.

1. tábla

A megye településeinek és lakónépességének száma, megoszlása népességnagyság-kategóriánként, 2009. január 1.

Népességnagyság-kategória	Település	Települések megoszlása, %	Lakónépesség			Települések átlagos népessége	Népsűrűség, fő/km ²
			fő	változása a 2001. év végéhez, %	a megyei százalékában		
– 199	55	15,4	5 747	–17,0	0,8	104	9,3
200 – 499	87	24,3	28 698	–8,0	4,1	330	24,9
500 – 999	82	22,9	58 491	–6,8	8,3	713	44,0
1 000 – 1 999	75	20,9	105 219	–4,2	15,0	1 403	63,7
2 000 – 4 999	41	11,5	122 928	–4,5	17,5	2 998	93,9
5 000 – 9 999	9	2,5	58 500	–5,6	8,3	6 500	156,8
10 000 – 49 999	8	2,2	151 343	–8,4	21,6	18 918	261,2
50 000 – 99 999	–	–	–	–	–	–	–
100 000 –	1	0,3	170 234	–6,7	24,3	170 234	719,3
Megye összesen	358	100,0	701 160	–6,4	100,0	1 959	96,7

A megyében 2000 és 2009 között jelentős számú nagyközséget avattak várossá, 2009 év elején 26 városa volt Borsod-Abaúj-Zemplénnek (de ebben az évben még két nagyközség kapott városi rangot). Az egy városra jutó községek száma (13) magasabb, mint országosan (9). A megyében 58% a városi népesség aránya, ami alacsonyabb az országos átlagnál (68%).

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 15 kistérség található. Legtöbb települést az Edelényi (47), legkevesebbet a Mezőcsáti (9) kistérséghez soroltak. Az egyes kistérségek népességének száma jelentősen szóródik, a Miskolci kistérségnek a legnagyobb a népessége (267 582 fő), melyet az Ózdi (69 400 fő) követ; a legkisebb lélekszámú a Tokaji (13 762 fő) kistérség.

Népesség, népmozgalom

A megye népességét az 1980-as évek elejéig erőteljes növekedés, ezt követően fogyás jellemezte. A megye lakónépessége 2009. január 1-jén 701 ezer fő volt, 6,9%-kal kevesebb, mint az ezredfordulón (ez idő alatt országosan 1,7% volt a mérséklődés).

A férfiak és nők száma egyre nagyobb különbséget mutat, mind a megyében mind országosan. A férfiak lélekszáma – magasabb halandóságuk következtében – nagyobb arányban csökkent,

mint a nőké, emiatt némileg módosult a népesség nemek szerinti összetétele is: 2001 év elején Borsod-Abaúj-Zemplénben ezer férfire 1095 nő jutott, 2009-ben már 1102.

Az átlag életkor 2009. év elején a férfiaknál 37,5 év, a nőknél 42,1 év volt (mindkét nemnél alacsonyabb, mint országosan).

A megyében a gyermekkorúak aránya magasabb, a felnőtt és időskorúaké alacsonyabb a hazai átlagnál. A népesség öregedését jelzi, hogy 2001-hez képest a gyermekkorúak hányada csökkent, míg a felnőtt korúaké kisebb, az időskorúaké jelentősebb mértékben növekedett.

Az öregedési index – száz gyermekkorúra (0–14 éves) jutó öregkorúak (65 éves és idősebb) száma – 2001-ben 76 volt, 2009-ben már 97 (országosan ez a mutató 110).

Az „eltartási” mutatót, azaz a felnőtt korúra jutó gyermek és időskorúak számát összességében kismértékű csökkenés jellemezte, ezen belül viszont mérséklődött a gyermekkorúak és emelkedett az időskorúak eltartottsági aránya.

2. tábla

Eltartottsági ráta, öregedési index, január 1.

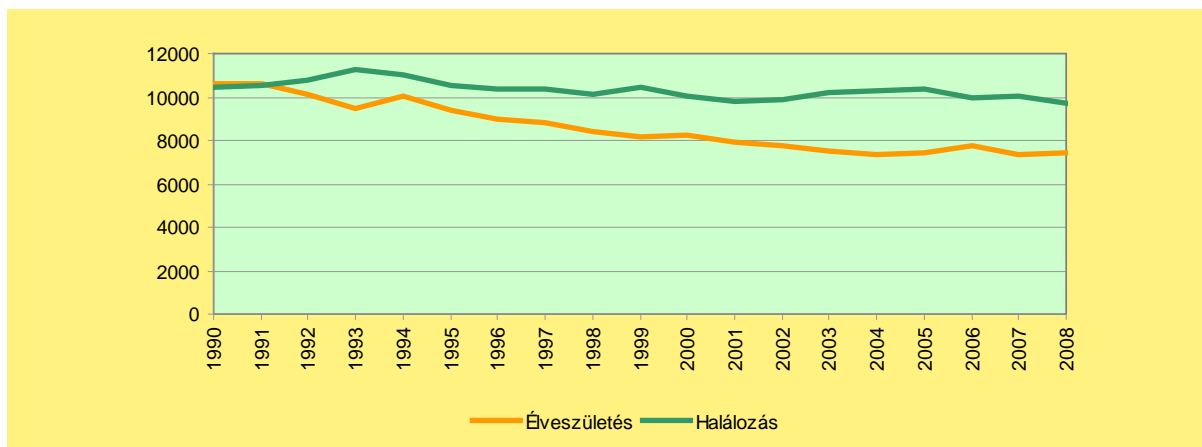
Év	Korösszetétel, %			Gyermek népesség eltartottsági rátája	Idős népesség eltartottsági rátája	Eltartott népesség rátája	Öregedési index
	–14	15–64	65-				
2001	18,9	66,7	14,4	28,4	21,6	50,0	76,0
2009	16,6	67,3	16,1	24,7	23,9	48,7	96,8

A férfiak és a nők számát korcsoportonként vizsgálva megállapítható, hogy 40 éven alul férfibblet, az ennél idősebbeknél az életkor előrehaladtával egyre növekvő nőbbllet jellemzi a lakosságot. A 75–79 éves korosztályban közel duplája, az ennél idősebbeknél 2,5-szerese a nők száma a férfiakénak.

A népességcsökkenés egyik oka a természetes fogyás, azaz többen halnak meg, mint ahányan születnek. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a halálozások száma 1992-től haladja meg a születéseket (országosan már 1981-től elindult ez a folyamat).

1. ábra

Az éveszülések és halálozások száma

A kilencvenes években 8130–10 600 között alakult a születésszám, viszont az ezredfordulót követő évek mindegyikében 8 ezer alatt maradt. 2008-ban 7425 gyermek született, ez több az egy évvel korábbinál, viszont elmaradt az évtized elejétől. 2008-ban ezer lakosra 10,5 éveszületés jutott, ami több, mint országosan (9,9). A megyében is jellemző tendencia, hogy egyre növekszik a házasságon kívül született gyermekek aránya, míg 1990-ben az újszülöttek 13%-a, 2001-ben 34%-a, addig 2008-ban 49%-a jött házasságon kívül a világra.

Változott a szülő nők korcsoport szerinti összetétele. Ugyan 2001-ben és 2008-ban is a gyermeket vállaló nők többsége a 25–29 éves korosztályba tartozott (egyharmad, illetve 28%), de nőtt a 30 év feletti és a 20 év alatti, viszont csökkent a 20–24 éves korcsoportba tartozók aránya.

A 2000 utáni években a halálozások száma 9700 és 10 400 között változott. A nyers halálozási arányszám értéke alapján legkedvezőbb helyzet 2001-ben volt, amikor ezer lakosra 13 halálozás jutott, ezt követően folyamatosan nőtt a mutató értéke 2005-ig (ekkor 14,2 ezrelék), innentől javulás figyelhető meg. A megyében 2008-ban ezer lakosra 13,7 halálozás jutott (országosan kedvezőbb a halandóság mértéke, 13 ezrelék).

A születéskor várható átlagos élettartam az évtized elejéhez képest mindkét nemnél emelkedett, de így is elmaradt az országos átlagtól. 2008-ban egy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében született kisfiú 67,4 év, míg egy kislány 76,5 év átlagos élettartamra számíthat.

A megyében 2008-ban a halálozások felét a keringési rendszer betegségei, 23%-át a daganatok, 7–7%-át az emésztőrendszer, illetve a légzőrendszer kóros elváltozásai, míg 6%-át külső okok tették ki.

A házasságkötések száma már évtizedek óta évről évre csökken. 2008-ban a megyében a boldogító igent kimondó 2476 pár 18%-kal kevesebb a 2001. évinél. Ezer lakosra számítva 2008-ban 3,5 házasságkötés történt.

2008-ban 1818 válást regisztráltak, (az ezer lakosra jutó válások száma 2,6) 150-nel többet, mint 7 évvel korábban.

Borsod-Abaúj-Zemplén népességét – a természetes fogyás mellett – jelentős vándorlási veszteség is csökkenti, azaz többen költöznek el a megyéből mint ahányan idejönnek. Ez a jelenség már évtizedek óta megfigyelhető. A 2001–2007 év között minden évben negatív belföldi vándorlási egyenleg volt jellemző, aminek következtében a vizsgált időszakban összességében közel 35 ezer fővel fogyott a megye lakossága.

Gazdasági aktivitás, foglalkoztatottság, kereset, munkanélküliség

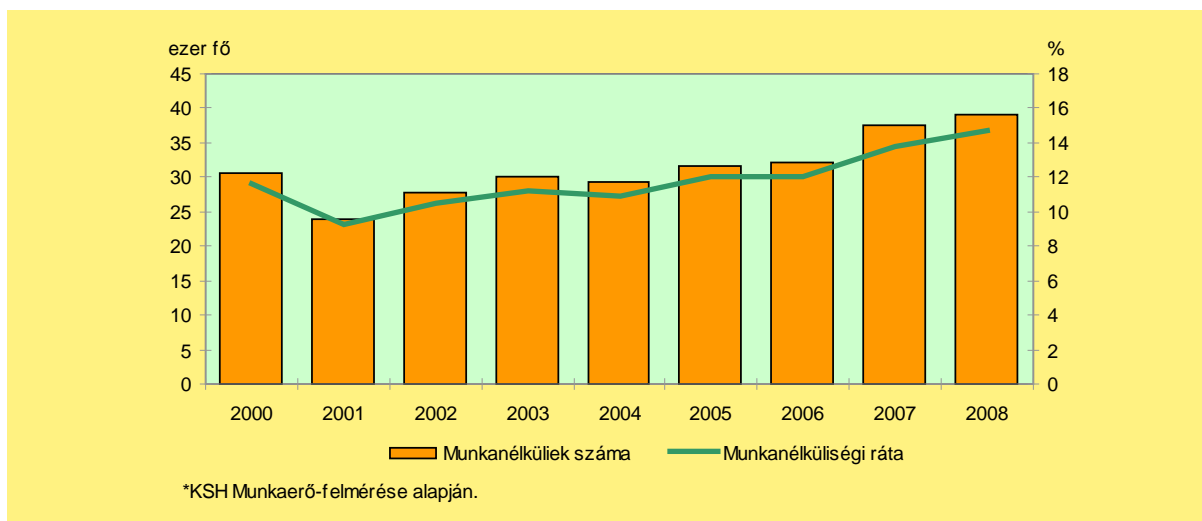
A jól képzett – a munkaerő-piaci elvárásoknak megfelelő szakértelemmel rendelkező – munkaerő megléte elengedhetetlen feltétele a gazdaság versenyképességének és a növekedésnek. Borsod-Abaúj-Zemplénben 2008-ban a KSH munkaerő-felmérése alapján a munkaképes korú – 15–74 éves – népességből a gazdaságilag aktívak száma 264,9 ezer főt tett ki, amely 0,6; míg országosan 2,2 %-kal magasabb a nyolc évvel korábbinál. Ezen belül a foglalkoztatottak száma 232,7 ezerről 225,9 ezerre, azaz 2,9%-kal csökkent, míg hazai átlagban 0,6%-kal bővült. A munkanélküliek száma 30,5 ezerről 39 ezerre növekedett, jelentősebben, mint országosan. A megyében a foglalkoztatási arány a vizsgált időszakban emelkedett, 2008-ban 42,3% volt, a munkanélküliségi ráta pedig 14,7%-ot tett ki, a nyolc évvel korábbihoz képest 3,1 százalékponttal emelkedett.

Az intézményi munkaügyi adatgyűjtési rendszer adatai alapján 2008-ban Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 173,4 ezer fő állt alkalmazásban, az országos 5,2%-a. Teljes munkaidőben 141,9 ezer fő dolgozott.

2005 és 2008 között a foglalkoztatottak gazdasági ág szerinti összetételében is változás történt. Az iparban 11,2%-kal, a mezőgazdaságban 3,6%-kal csökkent a dolgozók száma, viszont az építőiparban foglalkoztatottaké 3,9%-kal bővült. A szolgáltatások területén a pénzügyi közvetítés (43,5%-kal), az ingatlanügyletek (12,8%-kal), a kereskedelem, javítás (4%-kal), a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás (1,9%-kal) és az oktatás (8,4%-kal) ágakban bővült a foglalkoztatás; a közigazgatás (16,4%-kal), az egészségügy (12,5%-kal), a szállítás, raktározás, posta, távközlés (8,6%-kal), az egyéb szolgáltatás ágakban (6,2%-kal) visszaesett 2005-höz képest.

A munkaerő-piaci lehetőségek beszűkülése mellett az alacsonyabb keresetek is közrejátszanak abban, hogy Borsod-Abaúj-Zemplénben az életkörülmények rosszabbak az országosnál. A megyében a teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi bruttó átlagkeresete 2008-ban – a 4 főnél többet foglalkoztató vállalkozásoknál, létszámhatártól függetlenül valamennyi költségvetési szervnél és a megfigyelt nonprofit szervezeteknél – 167,3 ezer forint volt, az Észak-magyarországi régió átlagánál 0,4%-kal több, az országosnál 15,6%-kal kevesebb. A teljes munkaidőben alkalmazásban állók 2008-ban a bruttó átlagkeresetükből az adózás és egyéb levonások után annak 64%-át,

Munkanélküliek száma és a munkanélküliségi ráta alakulása*

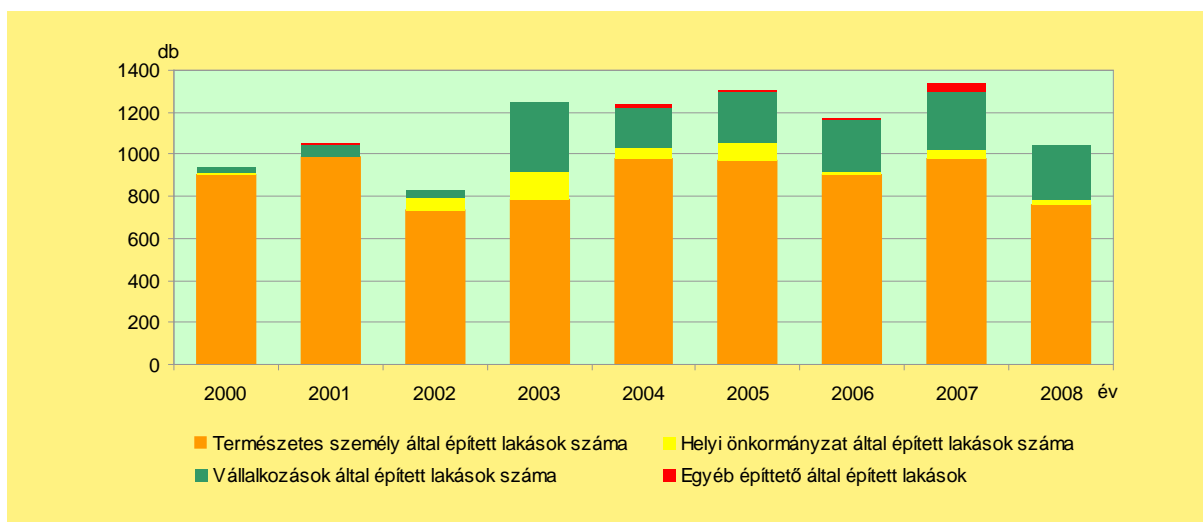
azaz 107,2 ezer forintot kaptak kézhez. Ez magasabb, mint a régió átlaga (106,9 ezer forint), de 11,7 ezer forinttal elmarad az országostól.

2008 december végén a nyilvántartott álláskeresők száma az országban 477 ezer fölé emelkedett, az álláskeresők 13%-át, azaz 62 ezer főt Borsod-Abaúj-Zemplén megyében tartották nyilván, ahol számuk 10,3%-kal nőtt az ezredforduló óta. A nyilvántartott álláskeresők aránya a munkavállalási korú állandó népességből az Abaúj-Hegyközi (23,7%), az Encsi (23,2%), és a Bodrogközi (22,6%) kistérségekben a megyei átlagot (13,2%) jelentősen meghaladta; míg a Tiszaújvárosi (8,5%), a Mezőkövesdi (9,2%), a Miskolci (9,7%) és a Kazincbarcikai (12,4%) kistérségben alatta maradt.

Lakáshelyzet, közműellátottság

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a lakásépítések szempontjából az ezredfordulót követően az eddigi legeredményesebb év a 2007. volt. Ekkor 1345 lakás épült, míg 2008-ban 300-zal kevesebb. Az építési kedv csökkenését jelzi, hogy a kiadott új építési engedélyek 38%-kal estek vissza az előző évhez képest. A tízezer lakosra jutó épített lakások száma a megyében 14,8; országosan 35,9 volt.

Az épített lakások száma építetők szerint

Az építetőkört tekintve továbbra is meghatározó a magánszemélyek szerepe. A használatba vett lakások 73%-át természetes személyek, egynegyedét vállalkozások építették. A helyi önkormányzatok által épített lakások száma (27) továbbra is elenyésző.

2008-ban a saját használatra készülő otthonoknál 21; míg az értékesítési célból építettek-nél 24%-os elmaradást regisztráltak 2007-hez képest. Az épített lakások átlagos alapterülete 2008-ban 98 m² volt.

A megyében 2008-ban az országos átlagot meghaladóan csökkent a megszűnt lakások száma. A korábbi évekhez hasonlóan a legtöbb megszűnés avulás miatt következett be.

A lakásépítés és megszűnés különbözete növeli a lakásállományt. A gyarapodás 2008-ban sem a megyében (0,3%), sem pedig országosan (0,8%) nem érte el az állomány 1%-át. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a lakásállomány az év végére 286 428-ra emelkedett. Száz lakásra 245 lakos jutott, 12-vel több az országos átlagnál.

Az infrastruktúra kiépítettsége az életminőséget jelentősen befolyásoló tényező. Az ezredfordulót követően tovább folytatódtak a közműfejlesztési programok, melyek hatására a megyében javultak az életkörülmények. Borsod-Abaúj-Zemplénben 2008 év végén a lakások 88%-a kapcsolódott közüzemi vízhálózathoz, 65%-a pedig közüzemi szennyvízcsatornához. A megye településeit népességnagyság-kategóriánként vizsgálva számottevő lemaradás figyelhető meg a kistelepüléseken lévő lakásoknál a vezetékes ivóvíz, és a csatornázottság tekintetében is: a 200 főnél kevesebb lakónépességű falvak és a megyei átlag között 21, illetve 38 százalékpontos eltérés mutatható ki.

Az egy km ivóvízvezeték-hálózatra jutó szennyvízcsatorna-hálózat hossza (elsődleges közműoló) megyei mutató korábban elmaradt az országos átlagtól, 2003 óta kedvezőbb annál, 2008-ban 685, (országosan 643) méter volt. Vezetékes gázellátás a megye településeinek 84%-án biztosított. A legnagyobb gázfogyasztók a háztartások. 2008-ban egy háztartási fogyasztóra évente 1138 m³ vezetékesgáz-fogyasztás jutott.

3. tábla

Kommunális ellátás a települések népességnagyság-kategóriája szerint, 2008

Népességnagyság-kategória, településcsoport	Vezetékes gázt fogyasztó háztartás a lakásállomány százalékában	Közüzemi vízhálózatba	Közüzemi szennyvízcsatorna-hálózatba	Egy háztartási fogyasztóra jutó évi fogyasztás		Egy lakosra jutó évi vízfogyasztás, m ³	Egy km közüzemi vízhálózatra jutó közüzemi szennyvízcsatorna-hálózat, m
				vezetékes gáz, m ³	villamos energia, kWh		
– 199	20,6	67,6	27,2	681	1 477	20,2	429
200 – 499	41,7	71,5	40,0	1 052	1 942	19,1	698
500 – 999	51,6	73,5	38,2	1 237	2 043	20,0	544
1 000 – 1 999	62,4	81,5	38,5	1 366	1 912	20,6	557
2 000 – 4 999	72,7	86,5	56,6	1 463	2 065	23,2	862
5 000 – 9 999	70,4	84,3	63,5	1 667	2 365	22,6	815
10 000 – 49 999	75,5	93,8	77,7	1 023	1 719	25,4	609
50 000 – 99 999	–	–	–	–	–	–	–
100 000 –	88,7	98,1	89,7	850	1 841	32,1	831
Megye összesen	72,0	88,3	65,2	1 138	1 914	24,9	685

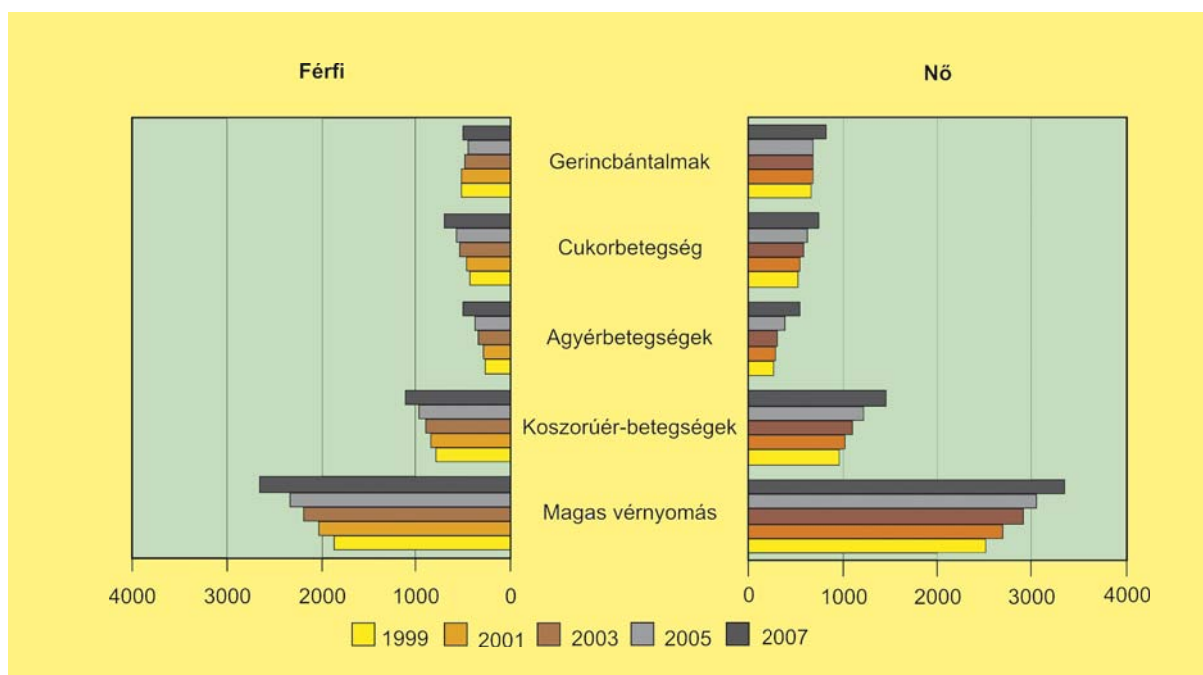
Az évtized második felétől a háztartások vezetékesgáz-felhasználása csökkenő tendenciát mutat a megyében és országosan egyaránt, amely részben a gáz magas fogyasztói árával magyarázható.

Egészségügy

Magyarországon a születések számának csökkenése, a magas halálozási mutatók, az idősödő népesség, valamint az utóbbi évek reformintézkedései miatt az egészségügy a figyelem középpontjába került. Az új, négy szintű egészségügyi ellátórendszer (kiemelt kórházak, területi kórházak, területi egészségügyi központok, alapellátás) alappillérei továbbra is a lakossággal a rendszerben elsőként találkozó házi orvosok és házi gyermekorvosok. 2008-ban Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az alapellátást végző praxisokban 462 orvos működött. 2000 és 2008 között a házi orvosok száma 3%-kal csökkent, míg a házi gyermekorvosoké ugyanennyivel nőtt. Az elmúlt évben egy házi orvosra és házi gyermekorvosra 1518 lakos ellátása hárult. Az előbbieknél összesen 4,2 millió betegforgalmi esetet, az utóbbiaknál pedig 723 ezret regisztráltak. A megyében egy házi orvos átlagos napi gyógykezelési forgalma 46, egy gyermekorvosé pedig 28 volt. A házi orvosi szolgálatok betegforgalmi jelentései alapján a megye felnőtt férfi lakosságának több mint egynegyede, a nők egyharmada magas vérnyomással küzd, ez az arány 1999 és 2007 között mindkét nem esetében 8 százalékponttal nőtt. Emelkedett a nyilvántartott koszorúér-betegségben szenvedők hányada is (2007-ben 13% volt), az agyérbetegségek miatt kezelték aránya is meghaladta az 5%-ot. A megyében, 2007-ben minden száz házi orvoshoz bejelentkezett felnőttből hét cukorbeteg volt, a férfiak 5; a nők 8%-a gerincbántalmak miatt fordult orvoshoz.

4. ábra

A házi orvosokhoz bejelentkezett 18 éves és idősebbek tízezer lakosra jutó megbetegedései, (eset)

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 2007-ben a házi orvosok és házi gyermekorvosok a 18 éven aluliaknál leggyakrabban asztmás betegeket kezeltek (46 ezrelék), magas volt a különféle szembetegségek előfordulása (28 ezrelék), és különösen iskolás korban a deformáló hátgerinc elváltozások. Jelentős problémát okoz a 0–18 évesek körében a kalória többlet miatti elhízás, mint számos más későbbi megbetegedés (hipertónia, mozgásszervi stb.) legfőbb kockázati tényezője. A praxisok nyilvántartásai alapján a gyermekek 3%-ánál állt fenn egészségügyi problémát is okozó elhízás.

Az egészségügyi alapellátásban fontos szerep hárul a védőnőkre. 2008-ban a megyében 396 védőnői állást töltöttek be, kevesebbet, mint az azt megelőző három évben. Az év folyamán nyilvántartott várandós anyák száma (11,5 ezer) 2007-hez képest 2%-kal csökkent, ugyanakkor kis mértékben nőtt a fokozott gondozást igénylőké (6,5 ezer).

A járóbeteg-szakellátás rendeléseit 4,4 millió esetben keresték fel megyeszerte, lakosonként évente átlagosan több mint 6 alkalommal. 2008-ban – a vizitdíj eltörlése után – a szakrendeléseken több megjelenési esetet és elvégzett beavatkozást regisztráltak, így egy lakosra 28,3 beavatkozás jutott, ami 15%-kal meghaladta az egy évvel korábbit.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a 11 fekvőbeteg-ellátást biztosító intézmény – egy kivétellel – önkormányzati fenntartású, ezek közül három kiemelt kórház. A kórházi ágyak száma 2006 és 2008 között több mint 5%-kal csökkent. 2008 végén 5152 ágy állt a betegek rendelkezésére, ezek 63%-át aktív osztályokon használták, 37%-uk krónikus ágy volt. Ez utóbbiak 41%-a rehabilitációs-, 18%-a utókezelő osztályokon, 17%-a elmeorvószakban, 16%-a tartós ápolásban és 8%-a tüdőgyógyászatban működött. Tízezer lakosra 72 működő kórházi ágy jutott. A betegek az aktív osztályokon átlagosan 6,5, míg a krónikusokon 27 napot tartózkodtak. Az osztályokról elbocsátott betegek száma megközelítette a 166 ezret, az ágykihasználás a 2006 előtti időszakhoz hasonlóan ismét 80% fölött alakult, a halálozási arányszám 3,3%-ot tett ki.

Nyugdíjak, szociális ellátás

2009. január 1-jén a megyében 214 160 fő részesült nyugdíjban és nyugdíjszerű ellátásban, 25 ezerrel kevesebben, mint 2000-ben, és 1,2 százalékponttal csökkent a lakónépességen belüli arányuk is az említett időszakban (31,7-ről 30,5-re). A csökkenésben szerepet játszott – többek között – a nyugdíjkorhatár emelése, valamint a korengedményes nyugdíjazás feltételeinek szigorodása is. 2008-ban a nyugellátásban részesülők 71%-a öregségi és öregségi jellegű nyugdíjat kapott, közel 17%-uk korhatár alatti rokkantsági nyugdíjas volt, 12%-uk hozzátartozói nyugellátásban részesült. A teljes ellátás átlagos összege a férfiaknál havonta 84,6 ezer, míg a nőknél 68,3 ezer forintot tett ki. Összességében egy Borsod-Abaúj-Zemplén megyei átlag nyugdíjas havi járandósága csaknem 4200 forinttal maradt el az országos átlagnyugdíjtól.

Az egyes szociális tárgyú törvények módosításáról szóló 2004. évi CXXXVI. törvény hatálybalépését követően a szociális alapszolgáltatásokat minden településen hozzáférhetővé kell tenni. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az önkormányzatok zömében saját fenntartású intézményeikkel, illetve társulások formájában látják el ezeket a feladataikat.

2008-ban 12,4 ezer szociálisan rászoruló részesült étkeztetésben, hattizedüknek a napi egyszeri meleg ételt lakására szállították, négytizedük helyben fogyasztotta el, vagy elvitte. A szolgáltatást igénybe vevők 96%-a fizetett térítési díjat az ellátásért, arányuk az elmúlt években lényegesen nem változott.

A házi segítségnyújtást is leginkább idős vagy beteg embereknek biztosítják. Számuk (4278) az utóbbi években csekély mértékben csökkent, közülük minden második fizetett ezért térítési díjat. Egy teljes munkaidős gondozóra átlagosan 9 rászoruló segítése hárult.

Évek óta növekszik a segélyhívó készüléküket krízishelyzet esetén használók, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtásban részesülők száma. 2008-ban csaknem háromszor annyi ellátottat (1921) tartottak nyilván, mint 2005-ben.

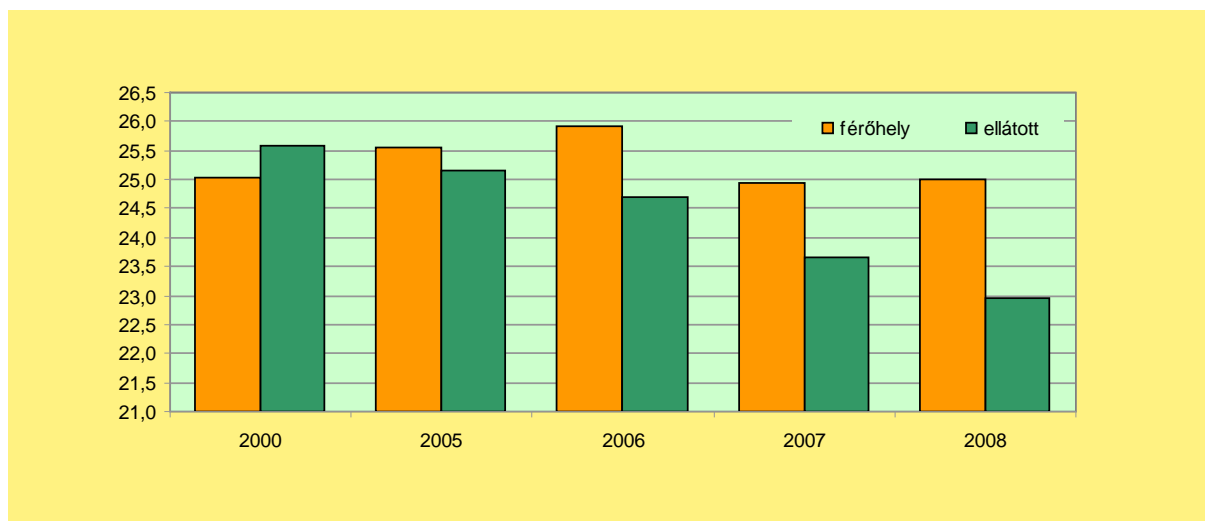
A megyében működő 55 családsegítő szolgálat – a települések kilenctizedén – lehetővé tette a 73,5 ezer szolgáltatást igénybe vevő számára, hogy anyagi, életviteli, gyermeknevelési stb. problémáik megoldásához segítséget kapjanak.

A nappali ellátások közül a legnagyobb igény az idősek nappali intézményére van. A megyében működő 121 idősek klubja közel 3,5 ezer nyugdíjas tartalmass napközbeni időtöltését és étkezését biztosította az elmúlt évben. Az intézmények és az ellátottak száma 2005 óta csökkenő tendenciát mutatott, a férőhelyeké viszont változóan alakult. 2008-ban ezer 60 éves és idősebb lakosra 25 férőhely jutott, az intézmények 92%-os kihasználtsággal működtek. Egy teljes munkaidős gondozó átlagosan 15 idős klubtag életét segítette a hétköznapokban.

Az elmúlt években megnőtt az igény a fogyatékosok nappali ellátására is. Ezt támasztja alá, hogy 2000-ben még csak 4, mára viszont már 9 intézmény működik a megyében. Az ellátottak száma 2,7-szeresére, a férőhelyeké 2,5-szeresére nőtt a vizsgált időszak alatt. 2008-ban 224 önmagát ellátni nem, vagy csak korlátozottan képes fogyatékkal élőknek biztosítottak napközbeni ellá-

Ezer 60 éves és idősebb lakosra jutó férőhely és ellátott az idősök klubjában

tást 36 teljes munkaidőben foglalkoztatott gondozó segítségével, akikre átlagosan 6 ellátott jutott. A férőhely kihasználtság több mint 88%-os volt.

Pszichiátriai betegeket 2, szenvedélybetegeket pedig 4 nappali intézmény fogadott a megyében 2008-ban. Az ellátások iránt felmerülő fokozott igények miatt 11; illetve 15%-os kapacitásbővítés valósult meg 2007-hez képest. Az elmúlt évben 105 pszichiátriai-, illetve 110 szenvedélybeteget gondoztak ebben az intézményi formában.

A hajléktalanok nappali támogatását 4 népkonyha és 6 nappali melegedő biztosította. Naponta átlagosan az előbbiek 467, míg az utóbbiak 365 fős forgalmat bonyolítottak.

A falu-és tanyagondnoki szolgálatoknak – elsősorban a megyére jellemző aprófalvas település-szerkezet miatt – nagy jelentősége van. 2008-ra 154-re bővült az ellátott települések száma, melyeken 141 falugondnok, valamint 15 tanyagondnok tevékenykedett.

A sokrétű szociális ellátó rendszer ezeken kívül számos más közösségi szolgáltatást is biztosít. Alapszolgáltatás keretében a támogató szolgálatok mintegy kétezer fogyatékkal élő személynek nyújtanak segítséget lakókörnyezetükben, és biztosítják számukra a hozzáférést a közszolgáltatásokhoz, valamint eljuttatják őket munkahelyükre, iskolába.

A szociális szakosított ellátásokban – hasonlóan a gyermekellátásokhoz – jelentős változás történt az elmúlt évtized során. Ennek eredményeként kisebb létszámú, családiasabb intézményi formákat (pl. lakóotthonok) vezettek be. A tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények és telephelyeik száma is bővült, ezzel együtt nőtt a férőhelyek és a gondozott lakók száma is a 2000. évihez képest. 2008-ban 69 intézményben 5624 fő tartózkodott, ahol teljes ellátást és orvosi segítséget kaptak. Az ellátottak 12%-a átmeneti elhelyezésben részesült. A tartós elhelyezést igénybe vevők 94%-a ápoló, gondozó intézményi ellátott volt, a többiek lakóotthoni és/vagy rehabilitációs otthonban éltek.

4. tábla

A tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények lakói az ellátás típusa szerint, 2008

Az ellátás típusa	Férfi	Nő	Összesen
Időskorúak otthona, gondozóháza	927	2 277	3 204
Pszichiátriai betegek otthona, átmeneti intézménye	427	383	810
Fogyatékos személyek otthona, gondozóháza	512	398	910
Szenvedélybetegek otthona, átmeneti intézménye	129	25	154
Hajléktalanok otthona, éjjeli menedékhelye, átmeneti szállása	410	136	546
Összesen	2 405	3 219	5 624

Az ellátás típusa szerint az ellátottak 57%-a időskorúak gondozóházának vagy otthonának, 16%-uk fogyatékos intézmények, 14%-uk pszichiátriai betegek otthonának vagy átmeneti intézményének, egytizedük hajléktalanok ellátására szakosodott intézménynek és 3%-uk szenvedélybeteget ellátó tartós vagy átmeneti intézmény lakója volt az elmúlt évben. A különböző ellátási formákban a gondozottak többsége férfi, kivéve az idős ellátásban, ahol 100 nőre 41 férfi lakó jutott.

A gyermekjóléti alapszolgáltatások közül a bölcsődei ellátást 2008. május 31-én 1371 beíratott gyermek vette igénybe a megyében. Az utóbbi években ugyan nőtt az intézmények és ezzel együtt a férőhelyek száma is, a gyermekek elhelyezésének igényét közel sem tudták kielégíteni, a bölcsődéket a zsúfoltság jellemezte: 2008-ban száz férőhelyre 132 gyermek jutott, míg 2000-ben „csak” 119.

A gyermekvédelem alappilléret képező gyermekjóléti szolgálatok megszervezése is az önkormányzatok kötelező feladata. A 2008-ban működő 75 intézmény szakemberei 13,6 ezer gondozott sorsát követték nyomon. Többek között a szolgálatok által működtetett jelzőrendszernek köszönhetően az év folyamán 4,1 ezer veszélyeztetett gyermeket vettek nyilvántartásba, közel háromtizeddel többet, mint 2007-ben. 2008 végén 24,4 ezer veszélyeztetett kiskorú élt a megyében, 12,6 ezer családban. 2005 óta évről-évre nő azoknak a családoknak a száma, amelyekben veszélyeztetett kiskorú él. Növekedést mutatott a védelembe vettek száma is, a 2313 gyermek családból történő kiemelésének elkerülése érdekében mintegy 2,5 ezer intézkedést tettek a hatóságok az elmúlt évben.

A megyében 2008-ban, gyermekotthonban és nevelőszülői hálózatban 2054 gyermek élt. A gyermekek 73%-a nyilvántartott átmeneti nevelt, 16%-a utógondozott, 6–6%-a tartós nevelt, illetve ideiglenes hatállyal elhelyezett volt. Az ezredfordulót követően a gyermekellátásban is előtérbe került a családiasabb ellátási forma, így a nagy létszámú gyermekotthonok több kisebb lakásotthoni egységre bomlottak, illetve a gyermekek életkorához, szükségleteihez, nevelési igényeihez igazodva különleges vagy speciális gyermekotthonokká alakultak. A gyermekek 64%-a családban, ezen belül háromnegyedük hagyományos nevelőszülőnél élt.

Az önkormányzatok rendszeresen támogatják az arra rászorulókat. A segélyek különböző formái közül legjelentősebb a rendszeres szociális segély, amely a munkanélkülieknek korábban járó jövedelem pótló támogatását váltotta fel. Erre a célra a megyében 2008-ban több mint 14,1 milliárd forintot fordítottak (egészségügyi hozzájárulással együtt). A jogosultak átlagos száma és az egy támogatottra jutó havi átlagos összeg is az előző évhez képest egyaránt 7%-kal nőtt, ez utóbbi 28 537 forint volt.

A rendszeres segélyek másik fontos csoportja a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, az e célra kifizetett összeg a megyében megközelítette a 816,5 millió forintot. A tízezer 0–24 éves lakosra jutó segélyezett arányát tekintve Borsod-Abaúj-Zemplén (3434) második a megyék között, Szabolcs-Szatmár-Bereg (3730) után.

A rendszeres támogatások harmadik fajtáját, az időskorúak járadékát 2008-ban havonta átlagosan 441-en kapták, számuk decemberben az előző év decemberéhez képest 11%-kal csökkent. A rászoruló idősöknek kifizetett 144,5 millió forint havonta és fejenként átlagosan 27 330 forintot jelentett; 8%-kal többet, mint az előző évben.

Az elmúlt évben többen részesültek pénzbeli lakásfenntartási támogatásban, mint természetbeniben. A támogatásra felhasznált 2,6 milliárd forint 14%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól. Az egy támogatottra jutó évi átlagos összeg 54 ezer forintot tett ki.

Az önkormányzatok évről-évre kevesebbeknek, de magasabb összegű átmeneti segélyt juttatnak. 2008-ban 403,7 millió forint volt az összesen átmeneti segélyezésre felhasznált összeg, ez egy támogatottra átlagosan évi 9 ezer forintot jelentett.

Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásra összesen 104,8 millió forintot fordítottak az önkormányzatok.

Temetési segélyben is kevesebben részesültek, mint a korábbi években, a 4,7 ezer támogatott átlagosan 17 349 forintot kapott az elmúlt évben.

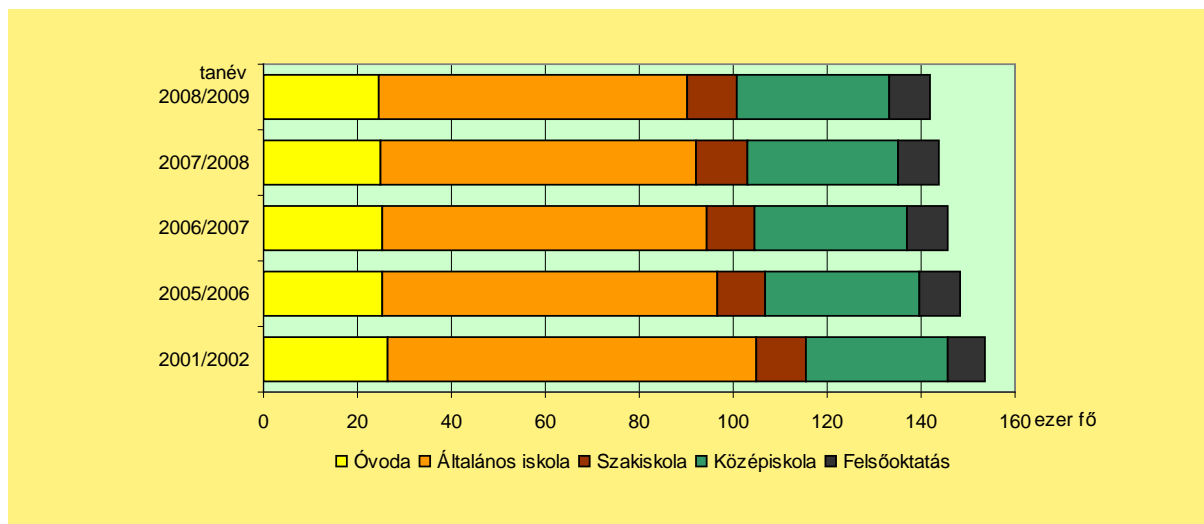
Közgyógyellátási igazolvánnyal 31 689 fő rendelkezett. Közlekedési támogatásban is kevesebben részesültek, a szabályok szigorítása következtében számuk 24 ezerre csökkent, gépkocsi vásárlásához 1884 fő kapott támogatást.

Oktatás, kultúra

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, óvodai nevelésben és iskolai nappali oktatásban 141 854 fő vett részt a 2008/2009. tanévben, 2,1 ezerrel kevesebb, mint az előzőben, és közel 12 ezerrel kevesebb, mint a 2001/2002. tanévben. A legnagyobb létszámcsökkenés az általános iskolákat érintette.

6. ábra

Óvodai nevelésben, iskolai oktatásban részesülő gyermekek, tanulók a nappali oktatásban

Az óvodai nevelés a megyében 2008-ban 348 feladat-ellátási helyen folyt. Az intézmények döntő többsége önkormányzati fenntartású volt. Az óvodások száma 2007 óta 25 ezer fő alá csökkent, 2008-ban 24 353 gyermek járt óvodába, egy csoportban átlagosan 24-en kaptak helyet. A gyermeklétszám csökkenése együtt járt a pedagógusok számának csökkenésével. 2001-hez viszonyítva az óvodai ellátást igénybevevők száma 8; a foglalkoztatott óvodapedagógusoké egytizeddel lett kevesebb.

Az általános iskolai nappali oktatásban 65 650 tanuló vett részt a 2008/2009. tanévben. Ezer lakosra 94 nappali tagozatos általános iskolás jutott, míg az azt megelőző tanévben 95. Az oktatás 304 feladat-ellátási helyen folyt, oktató-nevelő munkát 5804 főállású pedagógus (86%-uk nő) végzett. Egy általános iskolai osztályban átlagosan 20 diák tanult. A korábbi évekhez hasonlóan a tanulók 34%-a vette igénybe a napközis vagy iskolaotthonos ellátást. A megyei iskolák 92%-át az önkormányzatok működtették.

A szakiskolai oktatásban összességében 5 feladat-ellátási hellyel kevesebb működött, és 1%-kal csökkent a tanulók, valamint 5%-kal a pedagógusok száma az előző tanévhez képest. Az oktatási formán belül azonban nőtt a speciális szakiskolai tanulók száma. A 2008/2009. tanévben 10 693-an jártak szakiskolába és speciális szakiskolába. Egy osztályra átlagosan 25 tanuló jutott. A kollégiumi elhelyezést évről-évre kevesebben veszik igénybe, a megfigyelt évben a diákok alig 9%-a volt kollégista. A 2008/2009. tanévben 1739 fő tett sikeres szakmai vizsgát, a legtöbben (egynegyedük) a gépészet szakmacsoportban.

A középiskolai tanulók száma csekély mértékben nőtt az előző tanévhez képest, a gimnáziumi feladat-ellátási helyek és osztályok bővítése következtében. A 2008/2009. tanévben 32 533 középiskolai tanulót regisztráltak a megyében, több mint hattizedük szakközépiskolás, közel négytizedük gimnazista volt. Ezer lakosra – az előző évhez hasonlóan – 46 nappali tagozatos középiskolás jutott. A megye középiskoláiban 5,6 ezren érettségiztek 2008-ban. A gimnáziumi nappali oktatásban a 9. és magasabb évfolyamokon nőtt a tanulói létszám, az 5-8. évfolyamokon viszont csökkent. Egy osztályba átlagosan 30 tanuló járt. A gimnáziumi tanulók 13%-a lakott kollégiumban. A szakközépiskolai képzésben a 9–12. évfolyamokon kevesebb, a 13. és magasabbakon több diák tanult, mint egy tanévvel korábban. Egy osztályra 28 tanuló jutott. A nappali oktatás-

ban 19 880-an vettek részt, számuk az évtized közepétől csökkent. A szakközépiskolai nevelés és oktatás 62 feladat-ellátási helyen, 1,5 ezer pedagógus foglalkoztatásával folyt a 2008/2009. tanévben.

A felsőoktatásban részt vevők változatlanul 4 intézmény 12 karán folytathatták tanulmányaikat 2008-ban a megyében. A képzéseken részt vevő hallgatók száma kevésbé csökkent a megyében (3,3%-kal), mint országosan (4,2%-kal). Borsod-Abaúj-Zemplénben a 13,8 ezer hallgató döntő többsége (94%-a) felsőfokú alap-és mesterképzésre járt, ez utóbbiak 65%-a nappali tagozaton tanult. Az előző tanévhez képest alacsonyabb volt a létszám mind a nappali, mind az esti, levelező és távoktatás tagozatokon, valamint az első évfolyamon is.

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei székhelyű felsőoktatási intézményekben 2232 fő szerzett oklevelet, tudományos fokozatot és címet 2008-ban. A felsőoktatásban zajló átalakulás, a régi rendszerről az újra történő átállás a megyei képzésekben is mutatkozik. A régi típusú (egyetemi, főiskolai) képzéseken csökkenő, az új, bolognai rendszerűben (felsőfokú szakképzés, alap- és mesterképzés, osztatlan képzés) növekvő a hallgatói létszám. A 2008/2009. tanévben összességében a régi és az új rendszer szerint, minden harmadik diák egyetemi szintű képzésben részesült, a hallgatók több mint hattizede főiskolai szintűben. A doktori képzések hallgatói létszáma (207) csaknem felére csökkent a 2001/2002. tanévhez képest.

A színházi előadások és a látogatók száma is nőtt a megyében az előző évhez képest. 2008-ban 192 ezren tekintettek meg előadásokat, ezer lakosra 272 látogató jutott. A filmszínházak látogatottságának évek óta tartó csökkenése tovább folytatódott. A megyei mozik befogadóképessége bővült, viszont kevesebb előadást tartottak, mint 2007-ben. Ezer lakosra 453 mozilátogató jutott. A múzeumok is kevesebb látogatót vonzottak 2008-ban, mint egy évvel korábban, annak ellenére, hogy a kiállítások száma meghaladta a korábbi éveket.

Bruttó hazai termék (GDP)

A bruttó hazai termék (GDP) adatok az ország egyes területei között meglévő gazdasági, fejlettségi teljesítmény-különbségeket minden más mutatónál jobban, komplexebben fejezik ki. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2007-ben 1187 milliárd forint bruttó hozzáadott értéket állítottak elő (az országos 4,7%-a), a hat évvel korábbinál 66%-kal többet. Ez idő alatt az egy lakosra jutó GDP 949 ezer forintról 1,7 millió forintra emelkedett. A főváros és a megyék rangsorában Borsod-Abaúj-Zemplén pozíciója némileg javult: míg 2001-ben a 18. helyen állt, 2007-ben már a 15. volt. Az egy főre jutó GDP-t tekintve 2001-ben a megye a hazai átlag 63; hat évvel később annak 66%-át érte el.

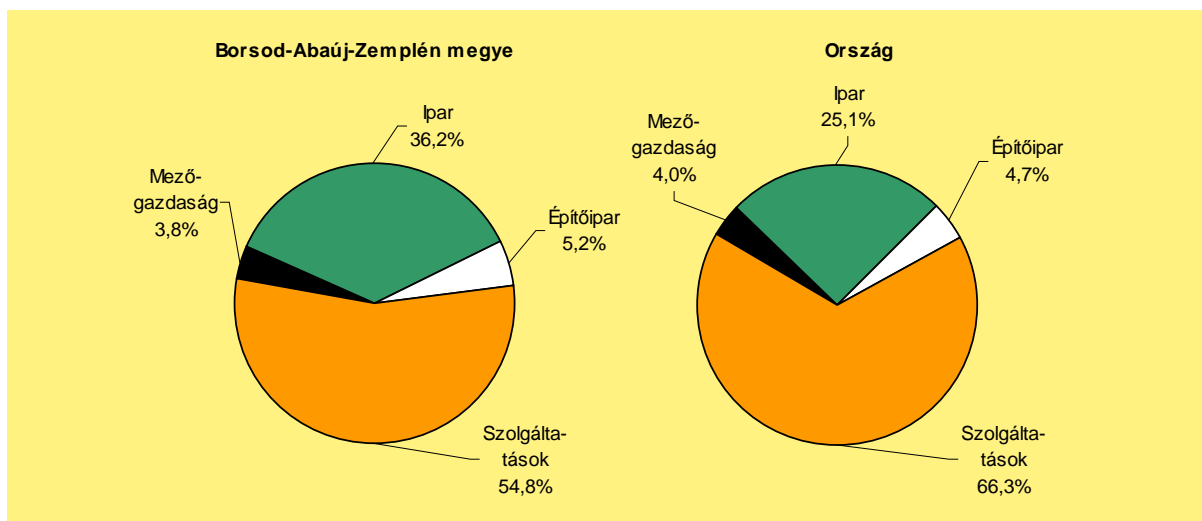
5. tábla

Gazdasági fejlettség, bruttó hazai termék

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Bruttó hazai termék piaci beszerzési áron, milliárd Ft	713,4	786,8	873,1	1 005,2	1 087,3	1 125,7	1 186,9	
Az országos százalékában	4,7	4,6	4,6	4,8	4,9	4,7	4,7	
Egy főre jutó bruttó hazai termék piaci beszerzési áron ezer Ft	949	1 054	1 178	1 368	1 492	1 558	1 662	
Egy főre jutó bruttó hazai termék	az országos átlag százalékában	63,3	62,2	63,4	66,4	68,4	66,1	65,8
	alapján a megye sorrendje	18.	18.	17.	16.	14.	15.	15.

Borsod-Abaúj-Zemplénben 2007-ben a bruttó hozzáadott értékhez a mezőgazdaság közel 4; az építőipar 5; az ipar 36; a szolgáltatások 55%-kal járultak hozzá. A megyében az országos átlaghoz képest az ipar szerepe lényegesen nagyobb, a szolgáltatásoké pedig kisebb, míg a mezőgazdaság és építőipar részesedése közel azonos.

A bruttó hozzáadott érték megoszlása a gazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2007

Mezőgazdaság

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2007-ben a mezőgazdaság 3,8%-kal részesedett a bruttó hozzáadott értékből. 2009. május 31-én a művelési ágak közül a termőterület 44%-át kitevő szántó (261,2 ezer hektár) és a közel egyötödöt képviselő gye (117,9 ezer hektár) területe csökkent, az erdő (191,6 ezer hektár) viszont 5,5%-kal nőtt az előző év azonos időpontjához képest. Összeségében 5,8 ezer hektárral bővült a termőterület egy év alatt.

Gabonából 2008-ban az évtizedben mért legnagyobb termésmennyiséget, 748,4 ezer tonnát takarítottak be a gazdaságok. Ezen belül a kukorica termése több mint kétszeresére nőtt a 2007. évi mennyiséghez képest, de minden jelentős gabonaféle terméseredménye kedvezőbb volt, mint az aszályos bázis évben. Emelkedett a betakarított burgonya és az olajos magvak termésmennyisége is. A megyében, 2008-ban az EU cukorkvóta-csökkentése miatt gyakorlatilag megszűnt a cukorrépa termesztés. Zöldségfélékből 36,7 ezer tonnát takarítottak be, szőlőből 42,9 ezer tonnát szüreteltek. A gyümölcsstermesztésben is kedvező évet zártak a gazdaságok, almából 2,5-szer több termett, mint 2007-ben.

A 2008. december 1-jei adatok alapján a megyében a szarvasmarha-állomány (40 ezer) gyarapodott, míg a sertések száma (97 ezer) fogyott az előző év azonos időpontjához képest. A legnagyobb csökkenés a pulyka-állománynál következett be. A vágóállatok közül a vágótyúk-termelés (10 018 tonna) haladta meg az előző évit. A vágómarha-termelés 4 ezer; a vágósertés 13 ezer tonna alá süllyedt. Az állati termékek közül a legnagyobb volumet képviselő tehéntejből 97 millió litert, közel 4%-kal többet, tyúktojásból azonban 3%-kal kevesebbet, 215,2 millió darabot termeltek, mint egy évvel korábban.

Ipar

Az ipar a megye gazdaságában jelentős szerepet tölt be. Az 1990-es évek társadalmi-gazdasági változásai hátrányosan érintették Borsod-Abaúj-Zemplén iparát. A korábbi évtizedekben kialakult kedvezőtlen anyag- és energiaigényes ipari ágazatok túlsúlya következtében az ország külgazdasági érzékenysége a megyében fokozottan jelentkezett. Az ipari teljesítmény csökkenés mélypontja 1992-ben volt, ezután az évtized folyamán szeszélyesen váltakozott. Az ezredfordulót követően a termelés fokozatos emelkedésnek indult egészen 2006-ig, majd innentől mérséklődést lehetett megfigyelni. A megyében 2000–2008 között a termelés¹⁾ volumene több mint kétharmaddal növekedett, nagyobb mértékben mint országosan (55%-kal).

1) A 4 főnél többet foglalkoztató szervezetek telephely szerinti adatai.

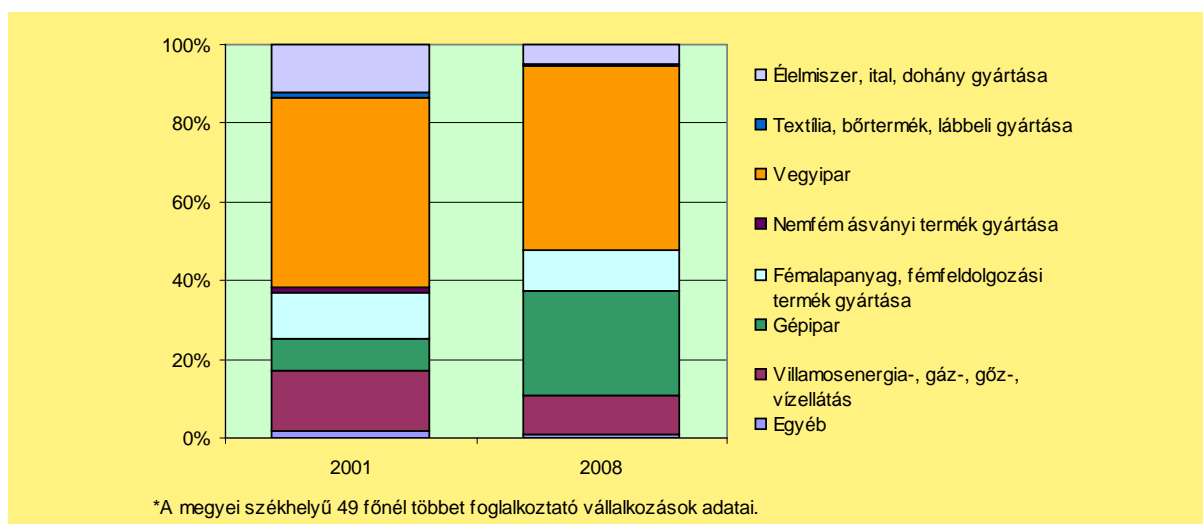
Az ipari termelés és volumenindex alakulása*

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ipari termelés milliárd forint	710,8	715,1	773,4	982,6	1 234,0	1 575,8	1 562,8	1 590,4
Az ipari termelés volumene előző év = 100,0	108,0	102,7	102,3	116,3	118,0	115,7	97,6	95,4
A megye részesedése az ország termeléséből, %	5,7	5,6	5,6	6,4	7,5	8,2	7,6	7,5

*A 4 főnél többet foglalkoztató szervezetek telephely szerinti adatai.

A megye 2001-ben az ország ipari termeléséből 5,7%-kal részesedett, 2006-ban 8,2; két évvel később 7,5%-kal. Egy lakosra Borsod-Abaúj-Zemplénben 2008-ban 2,3 millió forint termelési érték jutott, ami 7%-kal volt magasabb az országos átlagnál.

Ágazati bontásban a termelésre és az értékesítésre a 49 fő feletti megyei székhelyű ipari vállalkozások adatai állnak rendelkezésre. A megye iparának meghatározó ágazata a vegyipar, mely 2008-ban az ipari termelés 47%-át állította elő. A gépipar szerkezete a kilencvenes évek végétől jelentős változásnak indult. Előtérbe került a gépjármű-alkatrészek, számítástechnikai, híradástechnikai, szórakoztató elektronikai termékek, kézi szerszámgépek gyártása. A gépipar nagymérvű fejlődése elsősorban a külföldi érdekltségű vállalkozások fejlesztéseinek tulajdonítható. Az iparon belül a gépipar termelésének részaránya a 2001. évi 8%-ról 2008-ra 26%-ra emelkedett. A többi ágazatban eltérő mértékű csökkenés figyelhető meg.

Az ipari termelés megoszlása ágazatok szerint*

Az export évek óta dinamikus növekedést mutatott egészen 2007-ig, ezzel szemben a belföldi eladások volumene változóan alakult. A külpiaci értékesítés 2001–2008 között összehasonlító áron több mint két és félszeresére bővült. 2008-ban az értékesített termékek 54%-a külföldön talált vevőre. A feldolgozóipar főbb ágazatai közül a gépiparban a termékek 88; a textiliparban 69; a fémalapanyag fémfeldolgozásban 63; a vegyiparban 61%-át exportálták. A megyében két vállalkozási övezet és 11 ipari park segíti az ipari vállalkozások tevékenységét.

Építőipar

A négy főnél többet foglalkoztató megyei székhelyű építőipari vállalkozások 2002–2008 között 331 milliárd forint termelési értéket állítottak elő. A termelés volumene ebben az időszakban – ingadozásokkal tarkítva – 17%-kal bővült. 2008-ban a megfigyelt szervezetek 58,5 millió forint értékű munkát végeztek (az országos 4,2%-a), ennek 56%-át a megyén belül.

Az építőipari termelési érték és volumenindex alakulása

Megnevezés	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Termelési érték, millió forint	35 873	36 841	41 807	47 117	56 403	54 394	58 525
Az építőipari termelés volumenindexe előző év=100,0	125,1	97,2	108,4	108,2	111,7	90,7	101,7
A megye részesedése az ország termeléséből, %	3,6	3,5	3,6	3,4	3,7	4,0	4,2

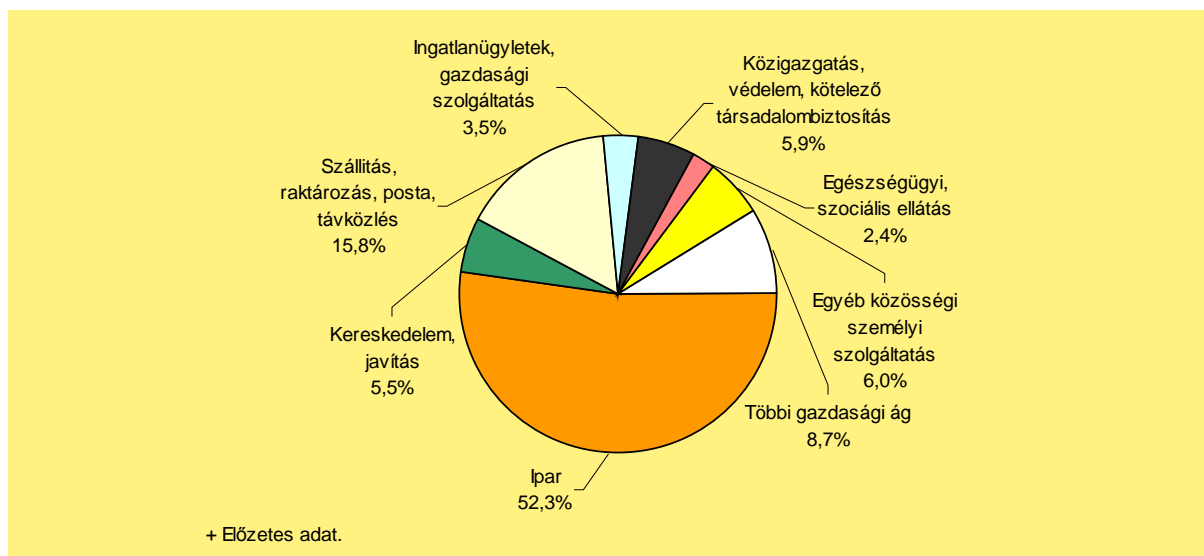
Beruházás

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a gazdasági szervezetek 2001–2008 között összesen 1529 milliárd forint értékű beruházást valósítottak meg, ami az országos 6%-a. A fejlesztésre fordított összeg nagysága folyóáron 2004-ig folyamatosan emelkedett, ezt követően 2007-ig csökkent, majd 2008-ban újra növekedett. Az egy lakosra jutó beruházások összege a nyolc év átlagában 262 ezer forintot tett ki, ami 18%-kal maradt el a hazai átlagtól.

A megyében a beruházások legnagyobb hányada (több mint fele) a vizsgált időszakban az iparba irányult, emellett a szállítás, raktározás, posta, távközlés (15,8%), az egyéb közösségi személyi szolgáltatás (6%), a közigazgatás védelem, kötelező társadalombiztosítás (5,9), valamint a kereskedelem, javítás (5,5) részesedése is jelentős.

9. ábra

A gazdasági szervezetek beruházási teljesítményértékének megoszlása, 2001–2008+

Kereskedelem

A megyében 2008 év végén több mint 9400 kiskereskedelmi üzlet állt a lakosság rendelkezésére. Az üzlethálózaton belül fokozatosan csökken az egyéni vállalkozások által működtetett egységek hányada, míg 2000-ben 50; addig 2008 végére 41%-ot tett ki az arányuk.

Borsod-Abaúj-Zemplénben található az ország boltjainak 6; ezen belül az egyéni vállalkozók által működtetett üzletek közel 7%-a. Az utóbbi nyolc év alatt a megyében 127-ről 134-re emelkedett a tízezer lakosra jutó kiskereskedelmi üzletek száma.

Üzlettípusonként vizsgálva a legnagyobb részarányt 2008 végén az élelmiszerüzletek és áruházak (34%), a textil-, ruházati, lábbeli-, bőráruszaküzletek (13%), valamint az egyébiparcikk-üzletek hányada (22%) tette ki.

Borsod-Abaúj-Zemplénben az elmúlt években egyre nagyobb ütemben terjeszkedtek a bevásárlóközpontok, és a hipermarketek, ezáltal a kiskereskedelem lényeges és kihagyhatatlan tényező-

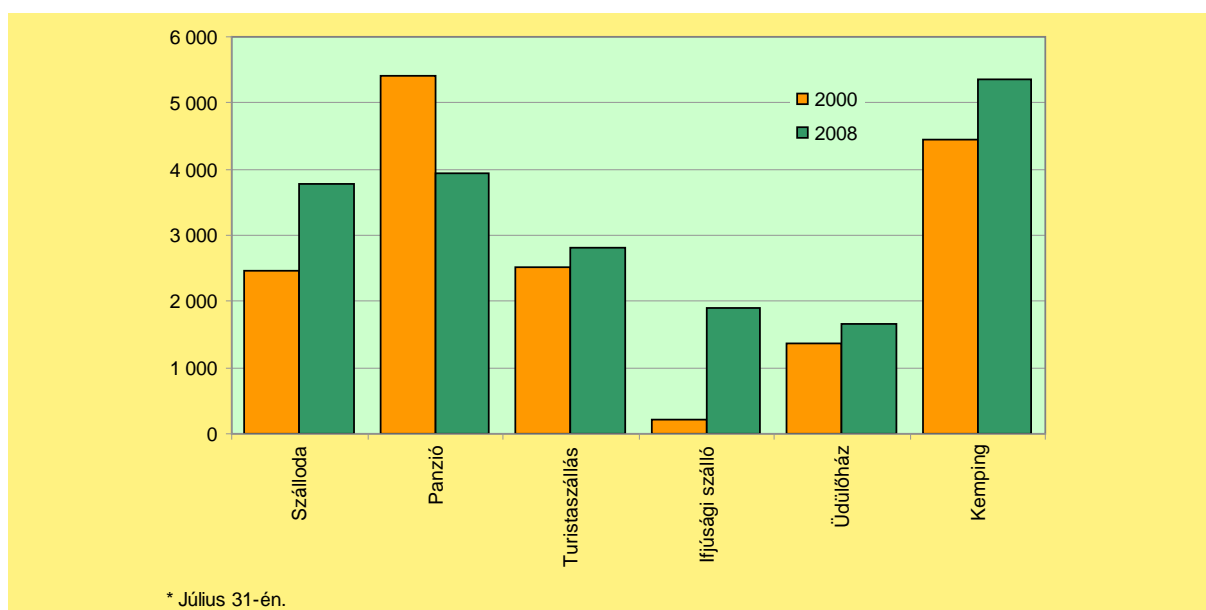
jévé váltak. Ezen egységek előnyei a személygépkocsival történő jó megközelítés, a tág parkolási lehetőség, a családtagok számára együtt megvalósuló bevásárlás, az egyidőben jelentkező óriási tömeg igényének kielégítése. A Magyarországon jelenlévő 4 hipermarketlánc (Auchan, Cora, Interspar, Tesco) mindegyike megtalálható a megyében. 2008 év végén 5 bevásárlóközpont és 12 hipermarket folytatott kiskereskedelmi tevékenységet Borsod-Abaúj-Zemplénben.

Idegenforgalom, vendéglátás

A megyében 2008. július 31-én 48 szálloda, 112 panzió, 31 turistaszállás, 17 ifjúsági szálló, 38 üdülőlőház és 16 kemping várta az ide érkező vendégeket több mint 19 ezer férőhellyel. A kereskedelmi szállásférőhelyek száma 19%-kal gyarapodott a 2000. évhez képest, ezen belül a panziók esetében 27%-os visszaesést, a többi szállástípusnál bővülést tapasztalhattunk.

10. ábra

A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyei *

A megye kereskedelmi szálláshelyeire látogató vendégek száma 18%-kal, az általuk eltöltött vendégéjszakáké pedig 11%-kal emelkedett nyolc év alatt. Az átlagos tartózkodási idő huzamosabb ideje 2,3 vendégéjszaka körül alakult. Valamennyi szállástípusnál – kivétel a turistaszállás – növekedett a vendégforgalom.

A megyében a belföldi vendégforgalom jelentősebb, azonban a bővülő vendégszám mellett arányuk 83%-ról nyolctizedre csökkent. Az üdülési csekk bevezetésével a hazai vendégforgalom erősítése mellett a szezonális hatás megnyújtása is cél. Üdülési csekket közel 1 milliárd forint értékben váltottak be, és a belföldi bruttó szállásdíjból a beváltott üdülési csekk aránya közel 42%-ot tett ki a 2008. évben. A belföldiek előnyben részesítik a szállodákat és a panziókat, az előbbit 36%-uk, az utóbbit háromtizedük választotta 2008-ban, míg 2000-ben egyaránt egyharmadot tett ki e két szállástípusban megszállt hazai vendégek hányada.

A külföldi vendégek száma meghaladta a 62 ezret, ami 38%-kal nagyobb a 8 évvel korábbinál, hányaduk pedig a 2000. évi 17%-ról 20%-ra emelkedett. Legkedveltebb szállástípus 2008-ban a külföldiek körében továbbra is a szálloda, 54%-uk választotta, és vendégéjszakáik 46%-át is itt töltötték. A másik legtöbbször látogatott szállástípus a kemping, ahol a külföldi vendégek 21%-a szállt meg, és vendégéjszakáik 24%-át töltötték el. A külföldiek 95%-a Európából érkezett megyénk kereskedelmi szálláshelyeire, főleg Lengyelországból, Szlovákiából, Ukrajnából, illetve Németországból. Az Európai Unió országaiból több mint 48 ezer vendéget fogadtak, akik összességében 120 ezer vendégéjszakát, átlagosan pedig 2,5 vendégéjszakát töltöttek el.

A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma

Szállástípus	Vendégek száma		Vendégéjszakák száma	
	2000	2008	2000	2008
Szálloda	98 518	125 239	211 833	265 322
Panzió	81 488	84 480	187 008	186 997
Turistaszállás	41 082	33 197	105 478	78 743
Ifjúsági szálló	2 585	23 068	8 446	58 971
Üdülőtábor	24 904	29 021	72 844	74 648
Kemping	17 657	20 008	58 820	53 266
Összesen	266 234	315 013	644 429	717 947

A megyébe érkező vendégek számára a kereskedelmi szálláshelyek mellett a magán szálláshelyek is nyújtanak pihenési lehetőséget. Egyre fokozódik ez utóbbiak jelentősége, hiszen az apró falvakban, településeken általában más szálláslehetőség nem áll rendelkezésre, így az odaérkezőknek szálláshely hiányában nem kell lemondaniuk az egyébként vonzó helyek, a kevésbé forgalmas, szép tájak felkereséséről, megismeréséről.

A magán szálláshelyek kapacitása és vendégforgalma, 2008

Megnevezés	Fizetővendéglátás	Falusi szállásadás	Összesen
Szállásadók ^{a)}	516	1 035	1 551
Férőhelyek ^{a)} száma	3 112	7 583	10 695
Vendégek	21 647	26 721	48 368
Vendégéjszakák	76 607	82 461	159 068
Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	3,5	3,1	3,3

a) Július 31-én.

2008-ban 1551 magán szállásadó 10 695 férőhelyet működtetett. A vendégek száma a magán szálláshelyeken nyolc év alatt 21 ezerről 48 ezerre, a vendégéjszakáké pedig 111 ezerről 159 ezerre gyarapodott. A falusi szállásadás férőhelyeinek hányada tovább bővült, míg 2000-ben a magán szálláshelyek férőhelyeinek 57%-a a falusi turizmus keretein belül várta a pihenni vágyókat, addig 2008-ban ez az arány elérte a 71%-ot. Ezzel párhuzamosan a falusi szállásadásban 11 ezerről 27 ezerre nőtt a vendégek száma, a vendégéjszakáké pedig 1,9-szeresére emelkedett, ugyanakkor az átlagos tartózkodás 0,9 vendégéjszakával elmaradt a 2000. évitől.

A megyében 2008-ban 3656 vendéglátóhely működött, ami 9%-kal több, mint nyolc évvel korábban. Az egyéni vállalkozók által üzemeltetett vendéglátóhelyek részaránya folyamatosan csökken, míg 2000-ben 63; addig 2008-ban már csak 48%-ot tett ki. Évek óta a vendéglátóhelyek valamivel több mint fele étteremként, illetve cukrászdaként üzemel.

Gazdasági szervezetek

Az 1990-es évektől a társadalmi-gazdasági átalakulás folyamatában a vállalkozások összetétele, nagysága, száma jelentősen megváltozott. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2008-ban 78 ezer gazdasági szervezetet tartottak nyilván, ami 42%-kal gyarapodott 2000-hez képest. A vizsgált időszakban a vállalkozások kilenctized körüli hányadot képviseltek a regisztrált szervezetekből. Az egyéni vállalkozások száma 53%-kal bővült, a társas vállalkozásoké pedig közel háromtizeddel emelkedett nyolc év alatt.

2000-ben 50 ezer vállalkozást regisztráltak, melynek 61%-a tevékenykedett, majd hét évvel később ez az arány 58%-ra változott. 2007-ben a működő egyéni vállalkozások részaránya 56%-ot

tett ki, a 44%-ot képviselő társas vállalkozások közel fele betéti, 47%-a korlátolt felelősségű társaságként dolgozott.

Egy megye, vagy egy térség fejlettsége, illetve vállalkozói aktivitása között összefüggés tapasztalható. A befektetők oda viszik a tőkéjüket, ahol számukra kedvező feltételeket találnak közlekedési, infrastrukturális, gazdasági, munkaerő-piaci, stb. szempontok alapján. A vállalkozói aktivitást kifejező mutató, vagyis az ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma a megyében 66-ról 102-re emelkedett nyolc év alatt. Ezek az értékek lényegesen kedvezőtlenebb képet mutatnak az országosnál. Hazai viszonylatban már 2000-ben 107 vállalkozás jutott ezer lakosra, ami 2008-ra 156-ra emelkedett.

Külföldi érdekeltségű vállalkozások

2007 végén 369 külföldi érdekeltségű megyei vállalkozást tartottak nyilván, ami az országos 1,4%-a. Ezek a vállalkozások 248 milliárd forint saját tőkével, ezen belül 228 milliárd forint külföldi részesedéssel rendelkeztek, ez az országos 1,2; illetve 1,5%-a. Az alacsony arányok jól tükrözik, hogy a megye mind a vállalkozás számában, mind a tőke nagysága tekintetében – Budapestet is a megyék közé sorolva – a középmezőnyben helyezkedik el.

Egy vállalkozásra 673 millió forint saját, ezen belül 619 millió forint külföldi tőke jutott. Figyelemre méltó, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében alacsony ugyan a külföldi érdekeltségű vállalkozások száma, de az egy vállalkozásra jutó külföldi tőke értéke magasabb az országos átlagnál (558 millió forint). Ennek magyarázata az, hogy a megyében a tőkeigényesebb ágazatokban, mint pl. az iparban valósultak meg a befektetések. A külföldi érdekeltségű vállalkozások 32%-a az iparban, 28%-a a kereskedelemben tevékenykedett, ugyanakkor a külföldi tőke zöme, 91%-a irányult az iparba, míg a kereskedelemben alig több mint 1%-a. Ebből adódóan az egy vállalkozásra jutó saját és külföldi tőke nagysága (1919,4; illetve 1769,2 millió forint) is az iparban mutatott kiugróan magas értékeket. Hazai vonatkozásban egy külföldi érdekeltségű vállalkozás átlagosan 23 főt, a megyében viszont 35 főt foglalkoztatott. Míg országosan az egy külföldi érdekeltségű vállalkozásra jutó nettó árbevétel 1,3 milliárd forintot jelentett, addig a megyében ez az érték 1,4 milliárd forintot tett ki.

Közlekedés, személygépkocsi, telefonhálózat, kábeltelevízió, internet

A térség tőkevonzó képességét, a vállalkozási aktivitás erősödését nagymértékben befolyásolja a megközelíthetőség, a hatékony szállítási útvonalak megléte. Az országos közúthálózat 8,2%-a Borsod-Abaúj-Zemplén megye területén halad át. Hossza 2591 km, amelynek 2,7%-a autópálya és autóút, ami minőségileg magasabb szintű közlekedést tesz lehetővé a megye közútjain, illetve javítja, gyorsabbá teszi a főváros megyeszékhelytől való elérését. Borsod-Abaúj-Zemplén közúthálózatának 4,4%-a elsőrendű főútvonal, 9,7%-a másodrendű főút, és 83,2%-a egyéb országos közút.

2008. év végén a megyében 169 ezer személygépkocsit tartottak nyilván, közel négytizeddel többet, mint 8 évvel korábban. A növekedés üteme Borsod-Abaúj-Zemplénben magasabb volt az országosnál (29%).

10. tábla

A személygépkocsi állomány alakulása

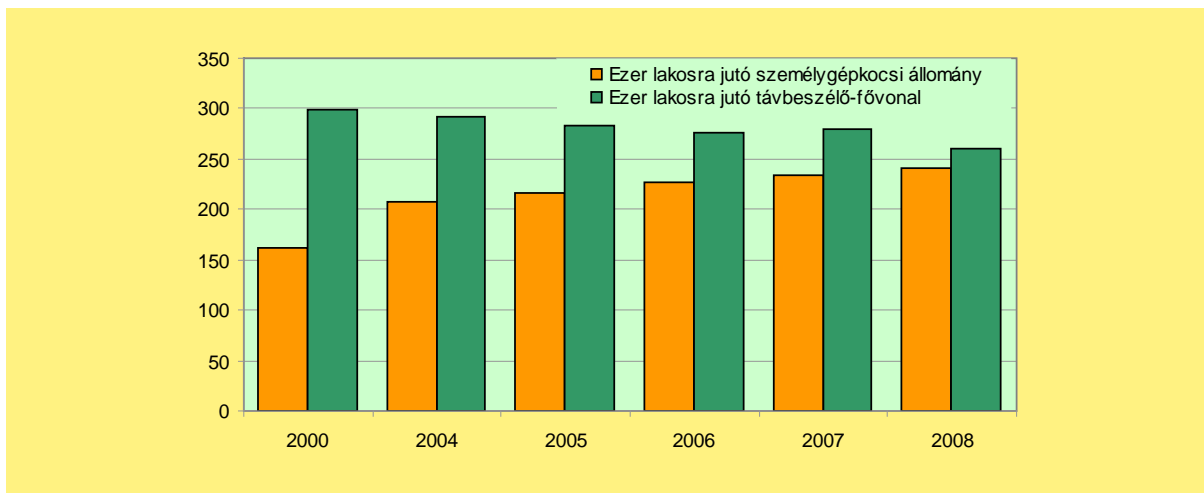
Megnevezés	2000	2004	2005	2006	2007	2008
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	121 125	151 943	157 460	163 101	166 335	168 747
Ország	2 364 706	2 828 433	2 888 735	2 953 737	3 012 165	3 055 427

A megyei személygépkocsi park 2000-ben az országos 5,1%-át képezte, 2008-ban 5,5%-ra emelkedett ez az arány. Az ezredfordulón ezer lakosra 161 személygépkocsi jutott, míg nyolc évvel később 241, országosan pedig 232-ről 305-re emelkedett e mutató értéke.

Az információs és kommunikációs technológia térhódításával a megfelelő telefon- és internethálózat kiépítése már nem a versenyképesség fokozásának eszköze, hanem a versenyben való részvétel feltétele. A megyében a vezetékes telefon előfizetések száma csökkent a mobiltelefonok egyre nagyobb térhódítása következtében. 2008-ban több mint 183 ezer távbeszélő-fővonal volt összesen, ami 19%-kal kevesebb, mint 8 évvel korábban.

11. ábra

Ezer lakosra jutó személygépkocsik és távbeszélő-fővonalak száma

A kábeltelevízió hálózat a televíziózás mellett lehetővé teszi az internetes kapcsolatot is, bővíti a szórakozási lehetőségeket és megkönnyíti a kommunikációt. A megyében is felgyorsult a kábeltelevíziós hálózat kiépítése, mára a nagyobb városok mellett a többi település számára is lehetőség nyílt a hálózathoz való kapcsolódásra. Borsod-Abaúj-Zemplénben 2008-ban közel 151 ezer bekapcsolt lakást tartottak nyilván, ami a lakásállomány 53%-át jelentette. 2005-ben ezer lakosra 193, míg három évvel később már 206 előfizető jutott. (2008-ban az előfizetők fajlagos mutatója országosan (218) kedvezőbb a megyeinél).

A megyei internet-előfizetések száma 2008. év végén meghaladta a 96 ezret, melynek közel felét kábeltelevíziós hálózaton keresztül valósították meg.